

Smurtas lyties pagrindu ir atsakingas socialinių tinklų naudojimas

MOTERŲ
INFORMACIJOS
CENTRAS

Log In (Laboratories On Gender violence In New media)

Project coordinator:

City of Modena: www.comune.modena.it

Project Partners:

- > Centro documentazione donna: www.cddonna.it
- > The Mediterranean Institute of Gender Studies: www.medinstgenderstudies.org
- > Women's Issues Information Centre: www.lygus.lt/mic
- > Asociatia pentru Libertate si Egalitate and gendewr equality issues: www.aleg-romania.eu

> Smurtas lyties pagrindu ir atsakingas socialinių tinklų naudojimas

Šis vadovas skirtas patarti suaugusiems (tėvams ir mokytojams), kaip kalbėti su jaunimu tokiomis jautriomis temomis kaip smurtas lyties pagrindu, taip pat suteikti žinių apie atsakingą socialinių tinklų naudojimą.

> “Log in” projektas Bendri tikslai

Šio projekto tikslas - kovoti su smurtu lyties pagrindu skatinant atsakingą jaunimo naudojimąsi socialiniais tinklais ir šiuolaikinėmis žiniasklaidos priemonėmis. Visuotinai priimtoms informacijos apie smurto lyties pagrindu mastą nėra, tačiau apskaičiuota, kad Europoje 20-25% moterų bent kartą gyvenime yra patyrusios smurtą. Jau kelerius metus manoma, kad būtina skatinti konstruktyvų dialogą tarp lyčių ir išgyvendinti stereotipus tam, kad smurtui lyties pagrindu būtų veiksmingai užkirstas kelias.

Todėl labai svarbu pradėti nuo jaunimo, nes būtent 14-18 gyvenimo metais jie pradeda kurti pirmus santykius, tad stereotipai ir išankstiniai nusistatymai įsišaknija jų elgesyje ir galvosenoje.

“Log In” projektas siekia ne tik kovoti su įtaka, kurią socialiniai tinklai ir naujos visuomenės informavimo priemonės turi skatindamos neigiamus stereotipus ir naujas

1

Rėmėjas Europos
Komisijos DAPHNE
Programa

smurto lyties pagrindu formos, bet taipogi – svarbiausia – ir pasinaudoti galimybe paskatinti jaunimą kurti santykius ir bendrauti remiantis dialogu bei abipuse pagarba.

2

> Smurtas lyties pagrindu Keli apibrėžimai

“Europos Tarybos Konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo” (Stanbulas, gegužės 11, 2011) pateikia tokius apibrėžimus:

- **“smurtas prieš moteris”** suprantamas kaip žmogaus teisių pažeidimas ir moterų diskriminavimo forma ir apima visus smurto dėl lyties atvejus, kai moterims sukeliamas ar gali būti sukelta fizinė, lytinė, psichologinė ar ekonominė žala ar kitokios kančios, taip pat apima grasi-nimus tokius veiksmus įvykdyti, prievartos panaudojimą arba neteisėtą laisvės apribojimą tiek visuomeniniame, tiek privačiame gyvenime;
- **“smurtas artimoje aplinkoje”** apima visus fizinio, seksualinio, psichologinio ar ekonominio smurto atvejus, su kuriais susiduriama šeimoje ar artimoje aplinkoje, ar tarp buvusių arba dabartinių sutuoktinių ar partnerių, neat-sižvelgiant į tai, ar smurtautojas gyveno, ar gyvena kartu su auka;
- **“socialinė lytis”** tai socialiai sukonstruotas vaidmuo, elgesys, veikla ir savybės, kuriuos tam tikra visuomenė priskiria moterims arba vyrams;
- **“smurtas prieš moteris lyties pagrindu”** smurtas, kuris nukreiptas prieš moterį, nes ji yra moteris, arba kuris moterims kelia didesnę grėsmę.

3

> Privatumas internetinėje erdvėje Perspėjimai interneto vartotojams

Sukurtas paslaugos teikėjo – dažniausiai paprasta ištrauka iš svetainės naudojimo nuostatų – pateikia informaciją, kaip ir kas galės naudoti asmeninius duomenis, įvestus socialinio tinklapio vartotojo, ir kokius pasirinkimus jis turi jei nesutinka su tokiomis sąlygomis. Daugiau informacijos galima rasti šiame tinklapyje: <http://www.draugiskasinternetas.lt/lt>

- Kai įvedate savo asmeninę informaciją socialiniame tinklapyje, jūs nebegalite jos kontroliuoti. Ši informacija gali būti užregistruota visų kontaktų ir grupių, kurioms priklausote, narių; ji gali būti naudojama ir skleidžiama net ir po kelerių metų.
- Jeigu nusprendžiate palikti socialinį tinklą, jūs galite tik deaktivuoti savo paskyrą, bet ne ištrinti. Informacija ir medžiaga, kurią įkėlėte, gali būti toliau laikoma paslaugos teikėjo serveriuose (kompiuterio archyvuose).
- Jūs esate geriausias savo privatumo saugotojas. Gerai apgalvokite prieš internetinėje erdvėje įvesdami bet kokią informaciją, kurią nenorėtume, kad būtų dalijamasi, ar kuri galėtų būti panaudota prieš jus. Todėl yra svarbu savo profilį kurti taip, kad išvengtumėte ar su mažintumėte asmeninės informacijos skleidimą; taip pat geriau neskelbti savo namų adreso ar telefono numerio.
- Kai įkeliate savo draugų ar šeimos nuotraukas į internetinę erdvę, ir pažymite tokias nuotraukas (įrašydami vardus prie nuotraukos herojų), paklauskite savęs, ar

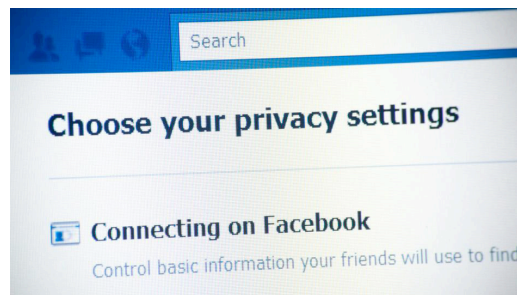
taip nepažeidžiate jų privatumo. Jeigu nesate tikras, klauskite leidimo.

- Saugokitės netikrų paskyrų. Vardas, nuotrauka ir truputis informacijos apie žmogaus gyvenimą - tai viskas, ko reikia pasisavinant kito žmogaus internetinę tapa-tybę.

> Socialiniai Tinklai

Socialiniai tinklai (Facebook, MySpace, Twitter, LiveJournal, Badoo) yra virtualios erdvės, kuriose žmonės gali susipažinti ir dalintis nuotraukomis, filmais, savo mintimis, draugų adresais ir daugeliu kitų dalykų. Tai yra nuostabi bendravimo forma. Jie suformuoja “virtualų socialinį tinklą”, kuris padeda kurti naujus, kitokius santykius, nors ir kelia grėsmę juos naudojančių žmonių asmeninei erdvei.

Kai prisijungiate prie socialinio tinklo, turite sukurti

asmeninį profilį, kuriame bus laikomi jūsų duomenys, taip pat informacija apie jūsų pomėgius, asmeninius interesus ir draugystes. Tam, kad įkvėptumėte savo socialiniam tinklui gyvybę, galite pakviesti savo draugus prisijungti, ieškoti žmonių, turinčių bendrų interesų ir dalintis bet kokia informacija su jais. Tai sukuria teminę “bendruomenę”, kuri suburia žmones pagal jų interesus, panašias savybes ar patirtį.

> Facebook

Greičiausiai pats populiariausias socialinis tinklas pasaulyje, labiausiai žinomas ir naudojamas jaunimo.

6

> Ką galite daryti Facebook'e? Interneto žodynas

- **PROFILE/ACCOUNT – PROFILIS/PASKYRA**
- tai asmeninių duomenų ir turinio, įkelto į socialinį tinklą, visuma. Tai gali būti tik vartotojo vardas, naudojamas atpažinti vartotoją prisijungiant prie internetinių paslaugų. Tik žmonės iš to paties tinklo ar priimti “draugai” gali peržiūrėti asmeninę profilio informaciją.

- **ALIAS/FAKE – PSEUDONIMAS/APSIMETĖLIS**
- netikros tapatybės pasisavinimas. Vartotojas gali pasirinkti išgalvotą vardą, pseudonimą ar naudoti kito tikro žmogaus duomenis. Kartais žodis “fake” yra naudojamas apibūdinti neteisingą informaciją ar naujienas.

- **TO LOG-IN/AUTHENTICATE YOURSELF – PRISIJUNGTI/PATVIRTINTI SAVO TAPATUMĄ**
- prisijungti prie tinklapio ar internetinių paslaugų su vartotojo vardu ir slaptažodžiu.

7

- **CHAT – POKALBIS** •

susirašinėjimo paslauga. Internetiniai pokalbiai gali būti skirti tik dviem žmonėms arba didesnei grupei žmonių.

- **TO UPLOAD – ĮKELTI** •

bet kokio tipo (garso, vaizdo, teksto) duomenis ar dokumentus į internetinę erdvę.

- **TO SHARE – DALINTIS** •

leisti kitiems vartotojams (draugams arba ne) pasiekti medžiagą, esančią vartotojo kompiuteryje, arba įkeltą į internetinę erdvę.

- **NICKNAME – NIKAS** • pseudonimas.

- **TO POST – PASKELBTI** • parašyti žinutę (“skelbimą”) – nebūtinai tik tekstinę – forume ar ant “sienos”.

- **TO DOWNLOAD – ATSISIŪSTI** • išsaugoti internete esančius dokumentus savo kompiuteryje arba išorinėje atmintyje (USB laikmenoje).

- **TO TAG – PAŽYMĖTI** • paskirti virtualų pavadinimą (“žymą”) rinkmenai ar jos daliai (tekstui, garsui, video, nuotraukai). Socialiniuose tinkluose dažniausiai sakoma, kad “buvote pažymėtas”, kai kas nors susiejo jūsų vardą su veidu nuotraukoje. Todėl, jei kas nors ieškos jūsų vardo, į paieškos rezultatus bus įtraukta ir ta nuotrauka.

- **TO PLAY – ŽAISTI** • galimybė žaisti vieną iš nesuskaičiuojamos daugybės internetinių žaidimų.

- **CYBERBULLYING – VIRTUALIOS PATYČIOS** • internetinės patyčios; dažniausiai pasireiškia įkeliant įžeidžiančias nuotraukas ar video ar pažeidžiant žmogaus socialiniame tinkle tapatybę. Tai vis dažnėjantis elgesys tarp jaunimo.

- **CYBER-STALKING – INTERNETINIS PERSEKIOJIMAS** • žmogaus persekiojimas internete naudojant tinklapius, elektroninį paštą, GPS, privatumą pažeidžiančias programas, ar kitus elektroninius įrankius.

> Socialiniai tinklai: būkite atidūs dėl jų šalutinio poveikio

Socialinių tinklų augimas neišvengiamai pakeitė žmo-nių socialinį bendravimą ir tie pokyčiai buvo tiek geri, tiek blogi. Socialiniai tinklai sukuria asmeninės erdvės ir mažos bendruomenės iliuziją, nors tik realioje aplinkoje artimi santykiai yra intymūs ir asmeniški. Rizika gali kilti dėl dviejų dalykų – asmeninio gyvenimo ir griežtai asmeninės informacijos atskleidimo bei perdavimo - sutapimo.

Socialiniai tinklai > UŽ

- Pigūs, patogūs ir visada prieinami;
- Bendravimas vyksta čia ir dabar;
- Apima visą pasaulį;
- Skatina tarptautinį bendravimą.

Socialiniai tinklai > PRIEŠ

- Sukuria priklausomybę ir ryšio su realybe praradimą;
- Lengva sukurti netikrą tapatybę;
- Privatumo netekimas;
- Anonimiškumas gali skatinti netinkamą ir agresyvių elgesį.

> Kaip turėtume kalbėti su savo vaikais?

Tėvai ir mokytojai turi sukurti dialogui ir konstruktyvioms diskusijoms tinkamą aplinką. Žemiau pateikiami keli patarimai:

Sukurkite supratingą, neteisiančią aplinką bendravimui palengvinti. Nekritikuokite savo vaikų dėl to, kad jie abejoja – kad ir kokios banalios ar neteisingos jos atrodytų – leiskite jiems laisvai kalbėti. Visada klauskite jų nuomonės apie įvairius dalykus ir klausykitės atsakymų.

Ieškokite priežasčių dialogui/pokalbiui, visada klausykite savo vaikų ir neleiskite kažkam kitam išblaškyti ar pertraukti. Nuoširdžiai kalbėkite apie bet ką, ką jūsų vaikai nori aptarti, nekeldami tabu ar draudimų.

Domėkitės tuo, kuo domisi jie, kalbėkitės su jais apie tai, ką jie veikia internete, kas yra jų draugai, ir perspėkite nedraugauti su žmonėmis, kurių jie nepažįsta.

> Keli patarimai apie ką turėtume kalbėti su savo vaikais

Berniukai ir mergaitės negimsta žinodami, koks elgesys yra teisingas ar neteisingas. Lygiai taip, kaip juos mažus mokome pereiti gatvę ir atkreipti dėmesį į aiškius pa-

vojus, turime, jiems tapus paaugliais, mokyti, kaip elgtis artimuose santykiuose ir draugaujant; šviesti juos apie visuomeninių santykių kokybę ir būtinybę gerbti kitus; išmokyti atpažinti signalus, kurie slepia didesnes problemas (pavydą, savininkiškumą, kontrolę ir kt.).

Kokie yra sveiki santykiai tarp lyčių? Kokie yra nesveiki santykiai tarp lyčių?

Sveiki santykiai yra tokie, kai du žmonės dalijasi galiomis ir kartu priima sprendimus. Sveiki santykiai remiasi pasitikėjimu, bendravimu, suinteresuotumu ir abipuse pagarba. Nesveiki santykiai pasižymi nelygybe tarp partnerių, kai vienas demonstruoja savo viršenybę kitam. Tokie santykiai pasižymi grasinimais, prievarta, ir fiziniu bei psichologiniu smurtu.

> Socialinės ir biologinės lyties apibrėžimai

Socialinė lytis

Socialinė lytis - visuomenės moterims ir vyrams priskiriamas vaidmenys ir atsakomybės. Berniukai ir mergaitės negimsta žinodami, kaip jie turi atrodyti, rengtis, kalbėti, elgtis ir galvoti. Jų elgesys yra veikiamas šeimos, kolegų, bendruomenės, institucijų ir visuomenės informavimo priemonių. Lyčių vaidmenys yra kultūriniai artefaktai, o ne natūralus reiškinys, ir jie ne tik gali pasikeisti, bet ir keičiasi.

Biologinė lytis

“Biologinė lytis” yra siejama su biologinėmis savybėmis, kurias vyrai ir moterys turi nuo gimimo. Tai yra visuotinės savybės, kurios dažniausiai yra ilgalaikės: pavyzdžiui, vyrai negali žindyti, moterys serga menstruacijomis ir kita.

> Kur kalbama apie socialines, o kur apie biologines lytis? Pažymėkite:

- Moterys gali gimdyti, o vyrai - ne.
 - socialinė
 - biologinė
- Berniukams matematika sekasi geriau nei mergaitėms.
 - socialinė
 - biologinė
- Moterys gali žindyti, o vyrai - ne.
 - socialinė
 - biologinė
- Mergaitės yra kuklios, gražios ir nedrąšios, o berniukai - stiprūs ir “kieti”.
 - socialinė
 - biologinė
- Mergaitėms reikia gero vyro, o berniukams – gero darbo.
 - socialinė
 - biologinė
- Merginos gali pastoti, o vaikinai – ne.
 - socialinė
 - biologinė

> Lyčių stereotipai

Stereotipai – tai su tam tikra žmonių grupe ar kategorija siejama ypatybių visuma, paremta ribotomis ar neadekvačiomis žiniomis. Lyčių stereotipai, nesvarbu, ar apie moteris, ar vyrus, gali būti tiek teigiami, tiek neigiami. Dažniausiai vyras primeta savo viršenybę moteriai. Teigiamos vyrų savybės eina pirma moterų, kurioms, lyginant su priešinga lytimi, dažniausiai yra priskiriamos neigiamos savybės.

Pavyzdžiui, vyras, kuris daug kalba, gali būti pavadintas iškalbingu ar geru kalbėtoju; moteris, kuri daug kalba, yra vadinama tuščiakalbe arba apkalbėtoja.

Mergina, kuri dažnai keičia vaikus, yra laikoma lengvai pasiekiamą, o vaikas, kuris daug flirtuoja, yra laikomas tikru macho (= vyru).

> Lyčių stereotipai ir jų santykis su smurtu

Ką žinote apie smurtą lyties pagrindu? Skirkite mitus nuo faktų.

Mitai

- > Smurto aukos yra silpni žmonės.
- > Smurtautojai yra žmonės, kurie negali kontroliuoti savo pykčio. Smurtavimas yra tik trumpalaikis kontrolės praradimas.
- > Smurto aukos, kurios nepraneša apie smurtavimą, slapta nori, kad tai tęstųsi.
- > Pašiepti kažką Facebook'e yra ne taip blogai, kaip tą daryti akis į akį.
- > Seksualinio priekabiavimo rimtumas yra perdėtas. Dažniausiai vadinamasis "priekabiavimas" yra nereikšmingas ir nepavojingas.
- > Piktnaudžiavimas alkoholiu ir narkotikais skatina smurtavimą.
- > Smurtas artimuose santykiuose labiau paplitęs tarp neturtingų ir neišsimokslusių žmonių.
- > Mergaitės kartais patiria seksualinį smurtą dėl to, kaip jos rengiasi ir elgiasi.

Faktai

- > Apkalbos ir pažeminimas yra smurto formos.
- > Fizinis smurtas yra toks pat rimtas, kaip psichologinis.
- > Pavydas nėra meilės įrodymas.
- > Labiau tikėtina, kad moterys patirs seksualinį smurtą nuo pažįstamų žmonių nei nuo nepažįstamų.
- > Versti merginą mylėtis, net jei taip elgiasi jos vaikas, visada yra prievartos forma.
- > Smurtas artimuose santykiuose yra vienodai paplitęs tiek tarp suaugusiųjų, tiek tarp jaunimo.
- > Prievartavimą gali patirti ir stabilius santykius turinti pora.

> Kaip jaunimas naudojami socialiniais tinklais?

Labai svarbu pasirūpinti, kad berniukai ir mergaitės žinotų, kreiptų dėmesį ir būtų supažindinti su tokiomis problemomis kaip smurtas lyties pagrindu, kultūriniai mechanizmai, kurie kuria ir skatina smurtą, ir tuo, kaip naujos technologijos ir socialiniai tinklai skleidžia ir skatina lyčių stereotipus, smurtą tarpasmeniniuose santykiuose, ir pagarbos kitų teisėms ir orumui trūkumą.

> Klausimai tėvams

Ar bendraujate internetu su savo vaikais? Ar kokioms grupėms jie priklauso?

Kokias žinutes, kur-
stančias diskriminaciją,
palaikančias stereotipinį
mąstymą ir skatinančias
smurtą, esate matę nau-
dodamiesi šiuolaikinėmis
žiniasklaidos priemonėmis?

Ar kada klausėte savo vaikų, ar jie kada nors patyrė internetines patyčias ar patys jose dalyvavo?

Kokias žinutes vaikai skelbia Facebook'e ir kituose socialiniuose tinkluose? Ar tai pozityvios žiutės, ar jos slepia stereotipus ir nusistatymą? Ar jie atvirai kursto ar toleruoja smurtą?

Ar vaikai rūpinasi savo ir savo draugų privatumu?

Ar vaikai atsiklausia kitų žmonių prieš paviešindami jų nuotraukas?

Ar vaikai naudoja Facebook'ą visuomeninių kampanijų ir iniciatyvų platinimui?

Papildoma medžiaga

Lietuva pasirašė Stambulo Konvenciją 2013 metų birželio 7 dieną, bet jos dar neratifikavo.

Nustatyta, kad kas trečia moteris Lietuvoje yra bent kartą gyvenime patyrusi smurtą.

Pagal Pasaulio Ekonomikos Forumo Lyčių Lygybės Indeksą 2013, vertinančio moterų ir vyrų padėties skirtumus prieigos prie sveikatos ir švietimo sistemos bei dalyvavimo ekonominiame ir politiniame gyvenime aspektais, Lietuva yra 28 vietoje.

2005 metais UAB "Factus Dominus" atliktos apklausos duomenimis 35% vaikų nuo 7 iki 10 metų praleidžia daugiau nei dvi valandas prie kompiuterio.

Kontaktai:

Organizacijos kovojančios su smurtu artimoje aplinkoje:

- Moterų informacijos centras +370 5 2629003
www.lygus.lt
- Vilnius miesto krizių centras +370 5 2332508
www.vmkc.lt

Organizacijų kovojančių su smurtu artimoje aplinkoje
visoje Lietuvoje kontaktus rasite adresu:

<http://www.lygus.lt/smurtas/seimoje/kur-kreiptis/>

Pagalbos linijos:

- Jaunimo pagalbos linija 8 800 28888
<http://www.jaunimolinija.lt/telefonas/>
- Vaikų linija 116111
www.vaikulinja.lt
- Pagalbos moterims linija 8 800 66366
<http://www.moters-pagalba.lt/linija>

Organizacijos ginančios žmogaus teises:

- Organizacijų kontaktus rasite adresu:
www.pazink.org/partneriai
- Policija 112

2014 Leidinio parengimą bei išleidimą finansavo Europos Komisijos DAPHNE Programa. Leidinio autoriai atsakingi už jo turinį, kuris jokia būdu neatspindi Europos Komisijos nuomonės.